

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Directorivm Inqvisitorvm F. Nicolai Eymerici Ordinis Prædicatorum

Nicolaus <Eymericus>

Venetiis, 1607

De Tertio Modo terminandi processum in causa fidei per tormenta.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13589

non facile reddi posse; sed ita voluisse legislatores, cum non omnium que ab illis sancita sunt, ratio reddi possit. l. non omnium. ff. de legibus. aut; quod verius & certius est; ideo qui incidit in aliam heresim diuersam ab ea, de qua se purgauit, non punitur pena relapsorum, nec traditur curie seculari; quonia de illa solum aut illis heresib. se purgauit, de quibus fuit infamatus: non autem de omni heresi generali ter. qui vero abiurat heresim, vt vehementer suspectus, omnem heresim abiurat, & propterea in qua cuiusque postea labatur, relapsorum pena punitur. et hec mihi videtur vera & solida discriminis ratio.

Dixi autem hanc sententiam veram mihi videri in eo, qui vt vehementer diffamatus de aliqua heresi se purgauit: na si quis leuiter diffamatus esset, etiam si in heresim purgata relaberetur, non putaretur relapsus: sed perinde indicandum esset de eo, ac de illo qui de leui abiurauit, sunt enim abiuratio, & purgatio duo remedia ad excludendam heresis suspicionem valde apta, et inter se multum similia: vnde que de vna dicuntur, de altera possunt accipi, nisi in his, in quibus ius nominatim aliud disponit.

Siquis vero non recideret in heresim purgata, sed in aliam, quamuis non sit puniendus vt relapsus, acriter tamen esset coercendus. quod si sepius post purgationem recideret in aliam atque aliam heresim infamiam, tunc fortassis tradi posset curie seculari, iuxta id, quod diximus supra p. 2. super q. 58. s. hoc unum postremo.

Quæ dicantur grauis hæresis infamia: & qualiter conuocatur.

Sed queret quispiam; quenam dicitur grauis heresis infamia, & respondeo multis modis hoc posse deprehendi: na si quis apud bonos viros seu pluries passim notetur infamia, ea grauis, & rebemēs censenda erit. Rursus, si quis propterea honorū consortio repellatur, eumque viri probi euitent, accedantque etiam indicia & suspensiones infamiam heresis augentia, ea grauis infamia putanda erit. Preterea, si statim post magnum aliquod delictū commissū, verbi gratia, post deletas Sanctorum imagines, cōbusta tēpla, uiolata sacramenta, & similia, statim aduersus aliquē oriatur infamia, illa plane grauis putabitur. Sed & alijs quoque modis innotescere id poterit, quos prudens iudex facile inspectis personarum, locorum, & tēporum circumstantijs rimabitur.

Purgatus canonice an remaneat inhabilis.

Postremo vt nihil hic desideraretur eorum que ad canonicam purgationem spectant, dicendum erat de eius effectu usan. s. is qui se canonicè purgauit, remaneat inhabilis ad officia & beneficia quecumque ecclesiastica, an vero contra libere & absque villo canonico impedimento promoueri possit. Sed qa hec tractatio copiosam requirit indaginem, & a nobis diffuse alibi disputata est, ideo hoc loco. omitteatur.

Hieronymus Gabriellus consilio quodā 160. incipien. Purgatio canonica, purgatum canonicè nullo modo remanere impeditum, quominus libere promoueri possit, sex multis probare contendit: ceterū eius sententiæ non puto indistincte subscribendum, & multa cōsiderare oportet antequam in eam eat: nam iura fere omnia, quibus ille vtitur, loquuntur de purgato iā promotō, non autem de purgato promouendo, & eius sententiam nihil magis confirmat quā c. illud 23. dist. quod tamen ille omisit.

A De Tertio modo terminandi processum in causa fidei per tormenta

TERTIVS modus processum fidei finiēdi & terminādū, est, quando delatus de hæresi processum meritis diligenter consideratis, cū bono consilio peritorū, reperitur varius: vel habens indicia contra se ad quaestiones, vt. f. exponatur quaestionib. & tormentis; vt si quaestionatus nihil concesserit, pro immuni & innocente habeatur: Et hoc est, quando delatus aō est deprehensus nec propria cōfessione, nec facti euentia, nec testium legitima productione, nec sūt indicia ad talem suspensionem, vt habeat heresim abiurare: est tamen in suis cōfessionibus, varius, vel alijs sunt indicia sufficiētia ad quaestiones & tormenta.

Circa itū talis practica est seruanda, In tali autem casu quia sententia interlocutoria est contra delatum ferenda, & non pro eo, per Episcopū & Inquisitorem, coniunctim, & non diuisim est ferenda, iuxta c. Multorum. in clem. in primis, si talis steterit in negatiua firmiter, & nullatenus (licet inductus per probos viros) fateari voluerit veritatem, feretur sententia, que videtur sapere vim diffinitiuæ sententiæ per modū tenoris sequentis.

Forma sententiæ interlocutorie ad supponendum aliquem quaestionibus & tormentis.

NOS N. miseratione diuina Episcopus talis ciuitatis, & frater N. Inquisitor in terris diuisioni talis domini subiectis, a sancta sede Apostolica specialiter delegatus.

Attēdēs meritis processum facti per nos contra te talem, talis loci, talis diocesis, diligētē examinatis, quōd tu es varius in tuis confessionibus, & sunt nihilominus indicia multa, que sunt sufficientia ad te exponendum quaestionibus & tormentis. Ea propter vt veritas ab ore tuo proprio habeatur, & vt deinceps aures iudicū non offendas; interloquēdo declaramus, iudicamus, & sententiamus die præsentis & hora tali, te supponendum tormentis & quaestionibus. Lata fuit hæc sententia, &c.

E Instructio accuratissima circa quaestiones reorum.

Si quaestionandus reperitur varius, & infimul sint indicia alia ad quaestiones sufficientia, ponatur vtrumque in sententia, vt in prædicta positū est. Si aut hæc duo non concurrant, sed vnum tantum, vt pote varietas sine alijs indicijs, vel alia indicia sine varietate, ponetur in sententia vt inuenitur. Sententia autem lata mox exequetur, vel exequi simuletur.

Nō dicitur tamē Inquisitor multum volūtarius ad quaestionandum aliquem; nam quaestiones & tormenta non inferuntur, nisi in defectum aliarū probationū; & ideo perquirat alias probationes. Quod si nō inuenierit, & tenet probabilitate delatus est culpabilis, sed metu negat veritatem, bonis modis & quandoque cautelosis, & interdū adhibitis eius amicis inducentibus ad veritatem dicendam, faciat suam diligentiam, vt ab ore eius habeat veritatem, & negotium nō festinet: nam meditatio frequens, & carceris calamitas, & replicata informatio proborum virorum disponunt ad veritatem eruendam.

Quod si delato conuenienter expectato, & tēpore congruenter prorogato, ac delato multipliciter informato, credant bona fide Episcopus & Inquisitor, omnibus cōsideratis, ipsum delatum negare veritatem, quaestione eum moderate, sine tamē effusione sanguinis, sciētes quod quaestiones sunt fallaces & inefficaces. Nā aliqui sūt ita molles corde & veordes, quod ad leuem tormentam omnia concederēt quaecunque falsa: aliqui autem sunt ita pertinaces, quod quantumcūq; verentur, ab eis veritas nō habetur. Aliqui sunt qui fuerūt aliās quaestionati, & istorū aliqui melius sustinent quaestiones, quia statim brachia trahuntur & firmantur: aliqui autem remanent debiliores, & sic minus sustinēt quaestiones. Aliqui sūt etiam maleficiati, & in quaestione maleficijs vtūtur, quā nō morerentur, quā aliquid faterētur. efficiuntur enim quasi insensibiles. Quare in quaestionibus cum maxima prudētia est agendū, & ad conditiones quaestionandi quam plurimum attendendum.

Cum autem lata fuerit sententia, mox ministri se disponant ad quaestionandum delatum: Et disponunt se, Episcopus & Inquisitor per se, & per alios bonos viros fidei zelatores, inducant quaestionandum ad fatendum libere veritatem: quod si fateri noluierit, Mādēt ministris quod exposciēt eū, & illi statim obtemperent, non lati, sed quasi turbati. & expedite exposciēt eum, & dum spoliatur, inducatur fateri veritatem: quod si reuerit, per aliquos probos viros trahatur ad partem spoliatus & inducatur, et inducēdo informetur, quod nō tradetur morti, sed iurabit nē de cetero reuertatur ad delictum: Nam de certo (vt experientia pluries me docuit) multi faterentur veritatem, nisi metu mortis terrerentur: & si promittatur eis, quod non tradentur morti, faterentur; & audacter Episcopus, & Inquisitor promittat ei, quia possunt cū veritate, nisi ageretur de relapsu: & tunc non est promittendum.

Quod si nec minis, nec talibus promissis fateri voluerit veritatem, sententiā exequantur, & quaestione h̄ consuetis modis, & non nouis, nec exquisitis, cuius vel fortius secūdū quod crimē exigit delinquentis. Et dū torquetur super certis articulis, super quibus quaestioneatur, interrogetur & frequenter, à leuioribus tamē incipiēdo, quia cuius concedet leuia, quā grauiora.

Et dum hæc sūt, Notarius totū scribat in processu, & quomodo quaestioneatur, de quibus inter-

Arogatur, & quomodo responderetur. Quod si quaestioneatus decenter, noluerit fateri veritatem, ponatur alia genera tormentorū coram eo, dicēdo quod oportet eum transire per omnia, nisi prodatur veritatem: quod si nec sic, poterit ad terram vel etiā ad veritatem, secūda dies, vel tertia assignari, ad cōtinuandum tormenta non ad iterandum: quia iterari non debent, nisi nouis superuenientibus indicijs contra eum, quia tunc possunt: sed continuari non prohibentur.

Dicetur ergo sic. Et nos N. Episcopus & Inquisitor præfati, assignamus tibi tali, diem talē ad quaestiones continuādū, vt à tuo ore proprio veritas eruatur. Et totum ponatur in processu, & infra tempus eidem assignatū, & per se, & per alios probos viros inducent eum ad fatendū veritatem: quod si fateri noluierit, die assignata poterunt quaestiones continuari; & sic quaestioneatur eisdē vel alijs generibus tormentorū fortius vel lenius secundum maiorem culpam vel minorem grauitatem. Et poterunt iudices multas cautelas licitas adhibere, & in verbis & in factis, vt veritas habeatur, quas magis docebit experientia atque vsus, & negotiorum varietas, quam ars alicuius, seu doctrina.

Vbi autem decenter quaestioneatus & tormentis expositus noluerit detegere veritatem, amplius non vexetur, sed abire libere dimittatur: Et si requirat iudices, quod per sententiam expediat, ei non poterunt denegare; & tunc feretur sententia, quod de tali crimine, de quo fuit delatus, meritis processus diligenter discussis, non inuenitur probatum aliquid legitime contra eū; sicut, in primo modo finiendi processum & terminandi dictum est. Videatur ibi.

Si utem in quaestionibus prodiderit veritatem, scribatur totū in processu, & post quaestiones ducatur ad alium locum, in quo non sit aspectus ad tormenta, & legatur sibi confessio, quam fecit in tormentis, & interrogetur etiam diligentius & semel, & pluries, quousq; veritas habeatur. Quod si non perstiterit in prima confessione, immo adhuc negauerit veritatem, & nō est deceter quaestioneatus, poterit (vt dictum est iterum supponni quaestionibus & tormentis, nō iterando, sed continuādō. Si autem decenter quaestioneatus est (vt dictum est) libere dimittatur, & si per omnino requirat per sententiam expediri, fiat sibi, vt dictum est statim.

Si autem perstiterit in ipsa cōfessione, & prodiderit veritatem, culpam propriam recognoscendo, & ab Ecclesia veniam postulando, tamquam deprehensus in hæresim propria cōfessione, sed penitens, iuxta c. Ad abolendam. §. præfati. abiuret, et sententialiter vt deprehensus publice, condemnatur per modum, quo damnatur in hæresim deprehensi propria confessione, vt dicitur infra in octauo modo expediendi huiusmodi deprehensos. Videatur ibi.

Vbi vero veritatem prodiderit, & non penitens, sed in hæresim pertinaciter perstiterit, & relapsus non fuerit, condemnabitur iuxta c. Ad abolendam. §. præfati. & expectatus competēter,

Assignatio ad cōtinuandum tormenta.

157 Torrens sufficiens, & p̄stans in negatiua, liberat mittatur.

158 Cum in tormentis confiteretur, quid agendum.

159 Al. ratificauerit.

Si sit impunitus, tradatur curiæ seculari.

H h & i a

& informatus decenter, tradetur brachio secula-
ri ultimo supplicio ferendus, vt dicitur infra in
decimo modo. Si autem relapsus fuerit, condem-
nabitur per modum de quo dicitur infra in vn-
decimo modo processu terminadi. Vide tur ibi.

160 Hic q autem est diligentius attendendum,
quod ille, qui quaestionandus est, ante quaestio-
nes interdum contra se nihil confitetur; nec co-
tra eum aliquid probatur, propter quod possit nec
debeat haeresim abiurare, nec propter haeresim
condemnari: & de talibus agitur hic, & dictum
est statim.

Interdum autem ipse delatus est in haeresi de-
prehensus, vel alias sunt alia coram eum proba-
ta indicia, propter quae debet abiurare vt leui-
ter, vel vehementer de haeresi suspectus, propter
quae non est quaestionandus: sed vltra hoc negat
aliqua, quae non probantur, sed sunt indicia suffi-
cientia ad quaestiones. Et cum pro talibus quaestio
natur, si nihil propter quaestiones confiteatur,
iste non est absolueudus, sed secundum probata
contra eum procedetur, & abiurabit velut suspe-
ctus; vel vt deprehensus, prout processus merita
exigit & requirunt. Si vero propter quaestio-
nes confiteatur illa, vel coram aliqua, propter quae
quaestionatur, tunc abiurabit haec & illa, & pro
istis & illis sententia contra eum est ferenda.

Durant in
tormentis in
negatiua qua
sio iniungen-
da fit abiura-
tio.

COMMENT. XXXIX.

Num. 151. Idem tradit T abiefts in sum. verbo, Inquisitor.
§. 14. nu. 15. & Jacobus Sprengerius in malleo
maleficarum 3. p. q. 22. multa Umberto Locatus
in opere iudiciali, verbo tortura. Syluester de Stri-
gibus lib. 3. c. 4. puncto 5. Simancas de cath. insli.
tit. 65. de tormentis sed quantum ad hunc locum spe-
ctat de torquendis reis, & ex quibus indicijs id fa-
cere liceat, vide vidus est Emericus infra par. 3. q.
61. vbi dixi plenissime.

a Et hoc est quando delatus, &c. nec sunt indi-
cicia ad talem suspitionem, vt habeat haeresim ab-
iurare, &c. vel alias sunt indicia sufficientia ad
quaestiones & tormenta.] Hic locus est obscurus,
ita vt vix percipias quid sibi velit Emericus: hoc
tamen videtur concludere, tunc locum esse tormen-
tis. cu vel uarius est reus, vel sunt indicia ex quib.
possit torqueri, quae tamen non sufficiant ad haeresim
abiurandam, quae doctrina non videtur vera. Primum
enim sola quaeuis variatio non sufficit ad torturam,
vt dixi infra super questio. 61. §. prima regula est.
Rursus, quia eadem illa indicia, quae sufficiunt ad tor-
turam, videntur etiam vt plurimum sufficere ad in-
dicendam abinuationem, sicuti patet etiam medio-
crit eruditus.

Ad suspicio-
nem heresi-
excludendam
tria oportu-
na remedia
& qualia.

Quare hoc articulo ita clarus est dicendum: cu
delictu est semiple probatum, vel sunt talia indi-
cia aduersus reum, vt non possit simpliciter absolui
ab instantia seu accusatione: tunc ad diluendum de-
lictu suspitionem, tria sunt in hoc tribunali prodita
remedia: purgatio canonica, de qua egit auctor in
superiori modo processum fidei terminandi: abiura-
tio de rebeometri, seu leui, de qua agit in sequentibus,
& tormentum, de quo nunc differit. hoc tamen po-

A firrem accomodatius est ceteris ad ericandam ve-
ritatem: nam purgatio, & abiuratio non tam spon-
tanea & indulta ad veritatem indagandam, quam
ad suspitionem, & infamiam heresis excludendam.

Itaque hoc remedium per torturam non differt
precipue ab alijs penes indicia aut suspiciones, vt
hic videtur simpliciter velle Emericus, ita vt que
non sufficiunt ad abiurationem, sufficiant ad torturam;
qua generaliter id falsum videtur: sed differt quo ad
modu infligendi, quamuis easdem vbique contingat
adesse suspiciones & coniecturas. atq; haec est vera
& solida doctrina, comprobata etiam per Madri-
lianam instructionem anno Domini MDLXI. cap.
46. 47. & 48. quae suis locis retulimus.

B Non tamen propterea diffiteor euenire saepe pos-
se, vt talia indicia concurrant contra reum, ex qui-
bus non possit tuto imponi abiuratio de rebeometri,
aut alia grauior, cum ea sit grauissima pena ob pe-
riculu relabendi: ea tamen indicia sufficientia indi-
cabuntur ad torturam infligendam, quae non est adeo
periculosa, vt per eam indagetur veritas, & ab ore
ipsiusmet delinquentis, si fieri potest, habeatur, vt
tunc securus possit procedi ad iniungendam abiura-
tionem, & alias poenitentias. immo sapissime hoc
fieri est necessarium, & hac fortassis ratione loqui-
tur Emericus.

C Tam quando sit locus quaestionibus, trado copio-
se infra par. 3. super dicta q. 61. ex quibus tracta-
tio hoc lumen accipiet, cui non est facile fidendum
sine his adnotationibus. §. 19.

b In tali casu, quia sententia interlocutoria est
contra delatum, ferenda, &c. per Episcopum &
Inquisitorem coniunctim, &c.] Haec est vera
& sana sententia, quam in terminis probat textus
ab Emerico citatus illud addo non modo ad pro-
nuuntiandam tormenti sententiam, interuenire de-
bere Episcopum & Inquisitorem: verum etiam ad
executionem eius, nisi per infirmitatem, aut aliam
iustam causam alter excusaretur: hoc enim tunc
est, & cautum etiam in Hispania Madriliana in-
structione anno MDLXI. capi. 48. in haec verba:

D Ad pronuntiandam tormenti sententiam interue-
niant Inquisitores, & ordinarius, & eodem mo-
do ad eius executionem, ob varios casus, qui in
tortura accidere possunt, haec ibi. Quod cum sit tu-
tissimum, vbique mihi videtur obseruandum; quod
etiam apertissime velle videtur auctor paulo post
nu. 155. ibi: Et cum disponunt se, Episcopus &
Inquisitor per se, &c. inducant quaestionandum
ad fatendum libere veritatem, quod est obserua-
tione dignissimum.

c Si quaestionandus reperitur varius.] Hic
sentit apertissime auctor ob varietatem solam reu
posse torqueri: quod qua ratione sit accipiendum, ex
plicui infra super dicta q. 61. §. prima regula eius qd
omnino videas, ne te hic locus decipiat, qui sana
modo intellectus veram doctrinam continet.

d Non sit tamen Inquisitor multum volun-
tarius ad quaestionandum.] Hoc est saluberrimum
documentum; quamuis enim indicia, ex quibus
ad torturam devenitur, sint arbitraria; non tamen
proinde temere & in qualibet causa sunt tormenta
vsurpanda; indicia enim talia esse debent, atq; in
subsi-

si bñsant et approbentur, aliter reiicienda sunt, vt plene dixi super dict. q. 61.

Iam tota hæc tractatio et obseruatio, quã hic tradit Emericus de torquendis reis absolutissima est, & multa prudentia ac iudicio constituta.

154 e Scientes quod questiones sunt fallaces & inefficaces, &c.] Insignis est hic locus desumptus ex Pspiano, in l. 1. §. in causa tributorum. vers. questionum. ff. de questionibus. vbi ita scriptum est: Questionum fidem non semper, nec tamen nunquam habendam, constitutionibus declaratur. Etenim res est fragilis, & periculosa, & quæ veritatem fallat: nã plerique patientia siue duritia tormentorum, ita tormenta contemunt, vt exprimi ab eis veritas nullo modo possit. Alij tanta sunt impatientia, vt quoduis mentiri quàm pati tormenta velint. ita fit, vt etiam utriusque modo fateantur: ut non tantum se, verum etiam alios committentur. hæc enim ibi. Huc pertinet locus communis à questionibus, & contra questionibus, de quo eleganter Quintilianus lib. 3. oratio. in §. de principio. & Cicero lib. 2. de inuentione. & li. 2. Rhetor. ad Herennium.

f Aliqui sunt etiam maleficiati, &c.] Ipsemet explicat quid sibi velit esse maleficiatus, hoc est ipsi sponte deserunt maleficiã, vt nõ sentiant se in tormentorum. nec putes hæc prorsus vana esse: nam & Paulus Grillandus causarum criminalium acer quondã iudex, in tract. de questionibus & tortura, quã ff. 4. nu. 13. & seq. refert se expertem hæc esse: idem testatur sibi contrigisse Hippolytus Marsilius in repetitione. ff. de quest. Solent autẽ magna ex parte huiusmodi maleficiã vti verbis & orationibus sumptis, vel ex Psalmis Davidicis, vel ex alijs sacre scripturæ locis, quæ miris interdum modis et superstitionibus describunt in chartis membranæis puris, quas ipsi chartas virgines vocant, intermixtis quandoque incognitis Angelorum nominibus, qualia nos superiori anno vidimus à quodam vili homine, dum ad carcerem duceretur, abstracta; in quibus inuitati quidam erant circuli, characteres, & figuræ prorsus admirandæ, & valde superstitiosæ.

Hæc omnia interdum in aliqua secreta corporis parte recondunt, vt cum torturæ admoventur, siat quasi insensibiles. interdum vero solo verbo profertur quædã voce submissa, ita vt proculdubio quædamque contingat quæ hoc loco commemorat Emericus.

Aduersus has fraudes & incantamẽta, quæ remedia opem ferant, nondum sum expertus: inuabit fortassis cunctas vestes detrabere cum questionibus admoventur huiusmodi homines, quibus sepe has figuras scriptas occultant.

3 Quod non tradetur morti, sed iurabit ne de cetero reuertatur ad delictum.] Ita Barcinonensis impressus, Bononiensis item & codex Cardinalis de Gambara, sed Sabellanus ita: Quod non tradetur morti, si cõfessus fuerit, dummodo amplius non reuertatur ad delictum.

Et quæstio netur consuetis modis.] Hic locus est valde notandus: neque enim debet noua tormentorum genera excogitari, sed solita & vsitata

A sunt adhibenda, vt pulchre docet Antonius Gomez tomo. 3. vari. resol. c. 13. nu. 5. & dixi plene infra super q. 61. vbi totum hunc locum de tormentis copiose declaravi.

i Quod si questionatus decenter, noluerit fateari veritatem, ponantur alia genera tormentorum coram eo, &c.] Prima fronte videtur absurdum quod hic tradit Emericus, dum ait eum qui decenter est questionatus, debere perterreferi iappositis coram eo nouis tormentis, ac etiam iure torqueri, quod est iniquum, quando enim quis decenter est tortus, iam vicit ac superauit tormenta, & ideo liberandus est, non amplius terrendus, nec torquendus: quare ex sequentibus verbis & tota horum verborum serie hæc colligitur Emerici fuisse sententiã, cũ reus primo die decenter est questionatus, iuxta qualitatem tormenti, quod iudicatum est primo sufficere ad eruendam veritatem, licet non sit datum cum debito rigore, vt fieri solet: nam semper à lenioribus tormentis incipiendum est, nec factus fuerit veritas; licet pro illa vice ac die decenter sit questionatus, non tamen est sufficienter tortus: tunc obedi illi poterunt noua tormenta, quibus amplius in sequentibus sit torquendus nisi fateatur: atque hoc consilium est laudabile & securum: nõ ergo loquitur de eo, qui iuxta qualitatem indiciorum omnia iam tormenta superauit, sed de illo qui licet semel fuerit pro illa vice sufficienter tortus, adhuc tamen secundum iura remanet torquendus, quod indicant apertissime illa verba: Ad continuandum tormenta, non ad iterandum.

Scio quæsitum esse, an qui iure torqueri nõ possunt, terreri saltem possint, velut milites, doctores, equites, & alij nobiles. Sed hæc quæstio in hoc crimine locum non habet, cum omnes priuilegiati & exempti à tortura in alijs delictis, in hoc torqueri possint, vt dixi infra super dict. q. 61.

De illis vero qui vel propter immaturam ætatem et corporis debilitatem, quales sunt impuberes, aut propter senectutem non torquentur, dubium est, an saltem terreri possint. & verius est posse, cũ leuiter etiam & cum moderamine, iuxta personam & temperamenti corporis qualitatem, torqueri possint, iuxta textum singularem in l. 1. §. impuberi. ff. ad senatus C. Syllanian. cuius verba sunt: Impuberi autem vitium in supplicio tantum parcimus, an vero etiam in quaestione? & magis est, vt de impubere nec quaestio habeatur, & aliàs solet hoc in vsu obseruari, vt impuberes non torquantur, terreri tantum solent, & habena, vel ferula caedi. hæc ibi. Et tenet Simancas de catho. iustit. titu. 65. nu. 45.

Si quis autem atrocius gratia iure torqueri prohibeatur, vt mulier prægnans propter periculum partus; tunc nec terreri potest: quoniam ex terrore & comminatione posset sequi abortus: expectanda igitur est donec pariat, si veritas aliter quam per torturam aut terrorem haberi non possit, de quo alibi fufius diximus.

Illam vero est cognitiõ necessaria, & huius loci propria disputatio, An confessio facta per terrorem & comminationem, absq; ratificatione sit valida, & fidem faciat: in quo articulo, qui valde singularis est

Num. 156.

Locus de tormentis apud Emericum obscurus, & explicatus.

Qui iure torqueri nõ possunt, an possint saltem terreri.

Impuberes & senes torquentur & leuiter torquentur.

Mulier prægnans nec torquenda, & expectanda.

Confessio per terrorem facta an ratificanda, & quædo, putes a disputatio.

ris & notandus in hac causa, ita distinguere oportet: Aut terror, & comminatio realis est, & actui propinquus, ut potest, cum reus accusatus vel inquisitus erat ligatus, vel spoliatus prope tormentis, aut sane in loco tormentorum: Aut terror remotus est a tormento, & verbis tantum illatus per indicem comminantem reo, se miris modis eum excruciaturum, nisi veritatem fateatur.

Si primo modo per terrorem extracta sit confessio; tunc non valebit sine ratificatione: quia paria sunt confiteri in tormētis, vel metu tormentorum. ita Baldus in l. nouissime. ff. quod falso tutore aucto. quem sequitur ibidem Raphael Cumanus. Idē Baldus in l. interpositas. C. de transactio. tradit Gaudius tract. de malef. in rubrica, De questionibus. vers. que confessio dicatur facta formidine tormentorum. & alij quos libens omitto. & hac sententia vera est & iuta, & obseruanda. hoc ergo casu, ut confessio valeat, ratificatio & perseverantia exiguntur, perinde ac si in tormētis facta esset.

Torturam & terrorem paria esse qualiter intelligendum.

Si autem quis secundo modo per terrefactum confiteatur, valet tunc confessio absque ratificatione, et tanquam spontanea & sine tormentis facta censeri debet: nam regula que dicit, paria esse torturam & terrorem: de qua Baldus in dict. l. nouissime. ff. quod falso tut. auct. locum habet in terrore primi generis qui actui propinquus est, ut vere & singulariter adnotauit Antonius Gomez 3. tomo. vari. resoluti. c. 13. nu. 4. ver. & ita debet procedere. tenet Bart. in l. 1. §. diuis Severus. nu. 2. ff. de quasi. & Gaudinus tract. de malef. prae citato loco. hac autē verba per terrefactum cui libet & indistincte fieri potest, atque ex his puto hunc Emerici locum claram lucem accepisse.

Quod si nec sic, poterit ad terrorem, vel etiam ad veritatem secunda dies, & cert. assignati ad continuandum tormenta, non ad iterandum. Singularis est & tutissima, & penitus obseruanda, haec Emerici doctrina de non iterandis tormentis, nisi noua indicia superueniant, quam sententiam tradunt communiter Doctores. Bartolus in l. vnus. §. 1. ff. de questio. Odoffredus. Cynus, & Salycetus, in l. fin. C. de quest. Alexander lib. 1. consil. 5. incipi. In casu Inquisitionis. nu. 5. Guido de Suzaria tract. de indicij & tortura, nu. 3. vers. quartum notandum. Franciscus Casonus tract. de tormentis, c. 14. nu. 1. & seq.

Noua autem indicia uoco, quae a primis differunt specie & substantia, vide Alexandrum in praecitato consil. 5. lib. 1. & Franciscum Casonum tract. de tormētis, c. 14. Et noua indicia sunt, siue procedant ex dicto eius qui torquetur, siue aliunde, ut not. in l. per hanc. C. de tempor. appel. & tradit Casonus praecitato loco.

Verum tamen quamuis noua superuenierint indicia, non est retorquendus reus, nisi in corporis fortitudine durauerit. l. vnus. §. 1. ff. de questio. tradit Guido de Suzaria praecitato loco, quod est obseruandum, ne forte reus in tortura, dum retorquetur, examinatus concidat, nec referi etiam si leuiter primo fuerit tortus. si ne enim multi ita debiles, ut ex prioribus tormentis ita remaneant infirmi, ut probabiliter credatur eos non posse alia nondum insueta

etiam leniora sustinere graui iactura & periculo vel animi vel corporis. meminerint ergo iudices se non esse carnifices, & fallaces esse questiones, ut paulo antea monuit auctor.

Ceterum, ut hic locus amplius lucem accipiat, videndum est, quando tormenta repeti possint, quae licet vulgaris sit quaestio, at est valde utilis, & cognitum necessaria.

Sit ergo haec prima regula: Cum reus fuit leuiter et molliter tortus, repeti potest in tormentis, ita ut sufficienter torqueatur, quo casu iudices solent communi iudicio reum deponi a prima tortura, iubere animo, repetendi, ut scribatur se illum deponi iubere animo, repetendi, & hac non tam dicitur repetitio torturae, quam conuincitio: quoniam vere & proprie loquendo repeti tunc dicitur, quando reus fuit sufficienter tortus, ita quod priora indicia plene diluerit, & superauerit: quod si reus fuit sufficienter tortus, & nihil est confessus, tunc non possunt repeti tormenta, ut optime docuit idem Emericus, nisi noua indicia superueniant. ita Albericus in rubrica C. de quest. nu. 8. ubi ita seruari asseruit. & hanc opinionem vocat communem Alexander lib. 1. consil. 5. nu. 5. & alij quos refert, et sequitur Iulius Clarus in praec. crim. §. fi. q. 64. vers. vltimo videndum est, atque ita potest accipi hoc Emerici dictum.

Sit secunda regula: Quamuis ex primis indicij, nemo debeat in tormentis repeti, quod communiter teneri tradit Alexander in dict. consil. 5. nu. 5. hoc tamen fallit, quando prima indicia sunt multum videntia & manifesta: nam quamuis hoc casu secundum aliquos de iure tortura repeti non possit; nihilominus de consuetudine seruatur, ut tormenta repeti possint. Bar. in l. vnus. §. reus. nu. 2. ff. de q. quem alij sequuntur, quos praecitato loco refert Iulius Clarus, sed cauendum hic est, ne quid nimis seuerum ratione huius opinionis committatur. saepe enim contingit ob seueritiam tormentorum multos fieri qui non commiserunt. ego tutius putarem hoc casu non esse repetenda tormenta, si reus sufficienter tortus fuerit, nec aliquid falsi fuerit: quamquam non ambigo in hominibus multum facinorosis, & robustis cum exquisitissima tamen consideratione, hanc regulam quandoque locum habere posse.

Sit tertia & postrema regula: Cum reus in tortura fuerit confessus delictum, & deinde ductus ad ratificandum, confessionem factam reuocauerit; tunc repeti potest in tortura, etiam si alia indicia non superueniant, quia ea confessio primum facta in tormētis, dicitur nouum indicium. Bartolus in l. vnus. §. reus in fine. ff. de questio. & hanc opinionem dicit communem Bossius tit. de tortura, & alij, quos refert & sequitur Iulius Clarus in praec. crim. §. fi. q. 2. vers. vltimus quare. & q. 64. vers. ubi vero & ver. vltimo videndum est, in fine. verum hoc casu vitanda est iudicum quorundam crudelitas, & immanis plusquam carnificum sauitia, qui tantum reum detinent in tormentis, donec perscueret; hoc enim fieri non debet, nec potest, ut optime praecitato loco scripsit Iulius Clarus.

Quoties autem fieri possit haec repetitio tormentorum ob reuocatum confessionem factam in tormētis, paulo post aperiam.

17. l. Vbi aptem decenter quaestionatus, & tormentis expositus noluerit detegere veritate, amplus non vexetur, sed abire libere dimitatur.] Hic locus est observatio dignissima contra sententiam Cardinalis in clem. 1. de usuris. & Francisci Squillacensis tract. de heret. c. 3. nu. 1. & quorumdam aliorum assererium, reum prius quaestionatum, & si nihil fateatur, purgandum, tandem ad abiurationem compellendum: que sententia velut nimis seua explosa fuit a nobis supra p. 2. super c. inter sollicitudines. §. atque ex hac. & §. seq. & Emericus hoc loco sapientissime more suo sentit rem sufficere tortum liberandum esse absq; alijs penitentis. in quo quid sit observandum, docui praecitato loco, quod omnino videas in hac causa.

Tunc autem dicitur reus tortus sufficienter, quoad ita rigida inflicta est sibi tortura, ut iudicio prudentum considerata iudiciorum qualitate ea ipsa in dicta purgaverit, & nihil fuit confessus, sed in tortura semper mansit in negatua us. ergo intelligatur quando per torturam iudicia sunt purgata, conmensuranda est qualitas rigiditatis inflictae torturae, cum qualitate gravitatis induiorum.

Si autem in quaestionibus prodiderit veritatem, scribatur tortum in processu, & post quaestiones ducatur ad alium locum, &c.] Post inflictum tormentum & confessionem in eo extortam, ut virtute eius possit condemnari, necessarium est ut eam ratificet extra locum torture: quantum autem tempus transire debeat in hac causa nullo communi iure (quod ego sciam) praefinitum est. Bartolus, & alij in l. 1. §. diuus Severus. ff. de quaest. & alij alijs locis in arbitrio iudicis hoc esse positum videntur sentire. Ceterum Antonius Gomez tomo. 3. varia. resolut. c. 13. nu. 24. recte admonet id spatium esse debere unius diei naturalis: quam sententiam comprobare videtur instructio Madriliana anno MDLXI. capit. 53. quam paulopost referam: sed hoc spatium ad minus debet transire. benignius tamen est, ut haec ratihabitio fiat post duos, vel tres dies postquam inflicta fuit tortura, ne adhuc tormentorum dolor & vehemens animi perturbatio durare videatur.

Haec ratihabitio quibus observatis fieri debeat, tradit hoc loco Emericus, & praescripsit luculenter Madriliana instructio c. 53. in haec verba a nobis latina facta: Tractatis vigintiquatuor horis post tormentum, debet reus confessionem suam rata habere, quod si eam reuocaverit, vtendum erit iuris remedijs, & quo tempore tormentum infligitur, notarius debet horam scribere, & similiter faciat tempore ratificationis, ne si sequentidie fiat ratihabitio dubiteatur, an sit facta post vigintiquatuor horas, uel ante. quod si reus confessionem in tormentis factam ratam habuerit, & Inquisitoribus fuerit satisfactum de bona reorum confessione & conversione, poterunt ipsi admittere ad reconciliationem: quamuis in tormentis confessus fuerit, prudenter tamen animaduertere debent, qualiter huiusmodi homines recipiant, & considerare oportet haereticum quas confessus fuerat, qualitatem, an eas didicerint ab alijs, vel eas ipsi alios docuerunt ob periculum quod inde

A consequi potest. haec ibi. adde omnino Antonium Gomez praecitato loco.

n Et interrogetur etiam diligentius, & semel, & pluries, &c.] Modus autem interrogationis talis esse solet, Recordaris corum quaeris, aut ab hinc dies duos in tormentis dixisti? nunc dic libere veritatem. & notarius scribat responsonem, quod si ratam habuerit confessionem, plenissima tunc ei fides habetur, ut hactenus dictum est. & cauetur l. 4. septipartita, par. 7. tit. 30.

o Quod si non perstiterit in prima confessione, immo adhuc negauerit veritatem, & non est decenter quaestionatus, &c.] Hic locus de reuocante confessionem factam in tormentis non est si ne adnotatione omittendus, cum sit res vsa frequens & cognita necessaria. Emerici sententia talis esse videtur: si is qui reuocat confessionem, non est sufficienter tortus, iterum potest torqueri, non iteratis tormentis, sed continuatis: quod si sufficienter est tortus, & reuocet confessionem, damnatus est. Sentire ergo apertissime videtur Emericus, ob reuocata tam confessionem factam in tormentis, non posse reum iterum torqueri, si sufficienter est tortus: sed circa hoc tene quod diximus paulo ante. §. sit tertia et postrema regula.

C Maior tamen difficultas est, cum reus confessionem reuocat, quotiens repeti ad tormentum possit, aut debeat. & Julij Clari sententia esse videtur in prac. crimi. §. fin. q. 21. ver. ulterius quaero. in fine. & Antony Comensii 3. tom. varia. resolut. c. 13. nu. 27. & Carrerij in prac. crim. nu. 194. et aliorum, quos refert Boerius decisio 163. incip. Dico praemittendo. nu. 19. & seq. & Pauli Grillandi tract. de quaest. & tortura. q. 7. in fine. horum inquam sententia esse videtur, quod cum reus bis tortus, bis confiteatur & reuocat, tertio possit torqueri, & de integro quaestio haberi. Ceterum haec sententia multis videtur nimis crudelis, ac multis rationibus refelli potest. Primum, quia nulla lege certa nititur: vtriususque confessio secunda facta in tormentis non generat nouum iudicium, cum sit eadem cum prima confessione: tadem, quoniam qua ratione ter torquetur, posset & pluries torqueri, cum nulla diuersitatis ratio commoda assignari possit.

D Quare benignius & securius est, ne quis ob reuocata confessionem tertio torqueatur: nam hoc praeterquam quod nulla certa lege cauetur, rudelitate etiam nimis, & inhumana videtur. atq; haec sententia placuisse quoque videtur Iacobo Sinanca de cathol. instr. tit. 65. nu. 82. nam nonnulli alij eorum, quos ille citat in hac sententia, aperte contrariam tuerentur, addit tamen, quod nos approbamus, tunc de mum fortassis recipi posse superiorem sententiam de tertia torture a repetitione, cum reus bis fuerit leuissime tortus, & in posteriore illa confessione, aliqua noua signa priori confessioni addiderit: quorum alterum si desit, nullo modo tertio torquendus est reus & haec videntur mihi in hoc articulo diligenter obseruanda, & hic Emerici locus idem indicare videtur, si diligenter inspiciatur.

p Et si omnino requiratur per sententiam expediti, fiat sibi, &c.] Et haec est vera sententia, quamuis enim Salycetus in l. si sibi. c. de adulter.

Num. 158.

Num. 158.

Reuocante confessionem factam in tormentis iterum torquendus est.

Quoties re torqueri possit reus ob reuocatas confessiones.

Num. 159.

Reus sufficienter tortus, si

nihil cōfiteatur, absque si de iustoribus liber dimittendus.

in l. 3. C. ad l. Iuliam maiestatis. & in l. ea qui A
dem. C. de accusat. & Paris de Puteo in tract. syn-
dicat. in parte, viso de repetitione torture. & alij
quos refert Antonius Gomez tom. 3. varia. resol.
c. 13. nu. 23. teneant rei pluries torti negantis deli-
ctum, causam indecisam relinquendā; at verior sen-
tentia est hoc casus, reum esse expediendum, & cau-
sam eius decidendam, & debito sine terminandam,
quia vulgaris est regula: quod actor non proban-
te reus debet absolui. l. actor. C. de probatio. l. qui ac-
cusare. C. de edendo. quod tenet & probat latissime
Antonius Gomez præcitato loco. & Paulus Gril-
landus tract. de quæst. q. 7. nume. 11. & alij, quos
in re aperta libenter omitto: neque ab hac senten-
tia recedendum est; quam intellige iuxta ea que di-
xi paulo antea. §. vbi autem decenter. & p. 2. super
c. inter sollicitudines. §. atque ex hac. et §. sequenti.
¶ Hic est diligentius attendendum, &c.] Hoc
est accipiendum iuxta ea que diximus supra in prin-
cipio huius commentarij §. & hoc est, quando dela-
tus. Atque ex his, et illis que copiose dicturus sim
cum Eymérico infra quæst. 61. declarantur (nisi fal-
lor) maiores & grauiores difficultates, que in hac
materia contingere possunt.

De quarto modo terminandi processum fidei per abiurationem de leui.

¶ Quartus modus processum fidei finiē-
di & terminandi est, quando dela-
tus de hæresi processus meritis dili-
genter discussis, cum bono cōsilio
in iure peritorum, reperitur tatum
suspectus de hæresi leuiter: & hoc est quādo de
latus de hæresi non deprehenditur nec cōfessio-
ne propria, nec facti euidentia, nec testium pro-
ductione legitima, nec alijs sūt indicia fortia seu
vehementia de illa hæresi contra eum: sed tan-
tummodo modica & leuia, & talia esse per con-
siliū iudicata, propter quæ vt suspectus de hæ-
resi potest & debet, vt talis, illam hæresim, de
qua delatus extitit, abiurare: & talis si relaba-
tur, pœna relapsis debita nō punitur: licet graui-
us tunc fuerit puniendus, quā si non in antea
abiurasset, iuxta c. Accusatus, in princip. de hæ-
ret. li. 6.

Qui abiura-
uit de leui, si
relabatur, nō
punitur pœ-
na relapsorū.

Circa istum talis practica est seruanda. Talis
enim si habetur suspectus publice, abiurabit pu-
blice in Ecclesia; et si nō, abiuret in palatio epi-
scopali, vel in capitulo cōuētus, Fratru, vbi Inq-
sitor morā trahit, vel in camera Episcopi vel Inq-
sitoris, secundū q̄ apud plures vel pauciores
suspectus de dicta hæresi est habitus et reputatus
Modus autem dilponendi ad abiurationem
talis erit.

Forma dissonendi ad abiurationem publi- ce faciendam.

Veniet namque abiuradus ad Ecclesiā vbi
sit determinatum per consilium quod de-

beat publice abiurare: indicto tamen primitus p-
Ecclesias Dominica præcedenti, quod omnes in
terfiant tali die sermone, quem Inquisitor faciet
de fide: & ponetur in loco congruo
vni pinnaculum, vel posticū, seu cadafal iux-
ta altare in medio populi, & ipse abiurandus su-
pra illud stans & non sedens, vt omnibus vide-
tur, capite denudatus, stantibus custodibus circa
illū: Et facto a sermone in Missa, populo & cle-
ro inibi congregato, ac in illo impugnata hæresi
de qua abiurandus est delatus; Inquisitor dicet
publice, quomodo ille ibi positus in alto basti-
mēto, & est habitus suspectus ex talibus indicij
atque factis, de tali expugnata in sermone hære-
tica prauitate; & ideo dignū est quod purget se
de illa, eam vt suspectus leuiter abiurando. Quo
dicto ponetur liber Euangeliorum coram illo,
qui debuerit abiurare; quo posito, ipse talis po-
net manus super illum, & abiurabit illam hære-
sim per modum qui sequitur.

Forma abiurandi hæresim quando dela- tus est suspectus leuiter.

Ego talis, diocesis talis, habitator ciuitatis vel 169
loeci talis, in iudicio constitutus coram vobis
domino Episcopo talis ciuitatis, & Fratre N. In-
quisitore hæreticæ prauitatis in terris diuioni-
talis domini subiectis, sacrosanctis Enangelis po-
sitis coram me, & proprijis manib. meis per me
tactis, iuro me credere corde, et profiteor ore, il-
lam sanctam fidem catholicam & Apostolicam,
quam sacra Romana Ecclesia credit, profiteor,
prædicat, & obseruat. Item iuro, me credere cor-
de, & profiteor ore, quod dominus Iesus Chri-
stus: exprimat̄ articulus catholicus contra hære-
sim, de qua leuiter e. & suspectus: verbi gratia, si est
de proprio, vel comm. uni: dicitur sic: iuro me cre-
dere corde, & profiteor ore, quod dominus Iesus
Christus, & eius Apostoli, vbi erant in vita mor-
tali præfenti, habebant & habuerunt in commu-
ni aliqua, que dicit sacra scriptura illos habuisse,
& quod in illis habuerunt ius donandi, vendēdi,
& alienandi. Et post abiuret hæresim contrariam
sic: Et consequenter abiuro, ab nego, & renouo il-
lam hæresim, de qua me habetis suspectum vos
domini Episcopus & Inquisitor, que mendaci-
ter asseuerat, quod dominus Iesus Christus, &
eius Apostoli non habuerunt aliquid in proprio
nec in communi, & etiam quod non habuerunt
in aliqua re ius illam donandi, vendēdi, & alie-
nandi. Item iuro, quod nunquam prædictam
hæresim credidi, neque credo; nec illi adha-
si, nec adhæreo de præfenti, nec vnquam credam,
nec adhærebo: nec illam docui, neque docere
intendo. Quod si aliquid prædictorum fecero
in futurum (quod Deus auertat) pœnis iuris
taliter abiuranti debitis prompro animo me sub-
mitto, paratus b subire omnem penitentiam, &
tamquam pro his que feci & dixi, pro quibus me
to me habetis suspectū, uolueritis mihi iniungere
et illā studebo p uiribus adimplere, & nullatenus
contra